

— בנקודה זו הגיע האדם אל עצמו — אל הנקודה הפנימית אליה שאפנו בכל שלבי עבודתנו הפרטית. ברגע שאנו רואים את עצמנו מחוברים אל הבורא ית', מושרשים ושתולים באלקות — ברגע זה הגענו אל עצמנו. שוב לא תעקרנו רוח קימעא, כי שורש חזק לנו. רק אדם מנותק ממקום חברו 'רוח קמעא עוכרתו'.

זוהי נקודה דקה עד מאוד. באותה סוגיא שאנו בביאורה יש עוד מאמר, המראה בעליל עד כמה קשה הוא להגיע אל נקודת עצמנו: 'אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו כבשר...'. העוסק בתפילה ומכניע את עצמו אל בוראו — שזהו ענין התפילה! — לכאורה כבר הגיע אל נקודת פנימיותו, ומה מקום לדרש ממנו עוד 'לשים לבו כבשר' דווקא? זוהי אזהרה לבל ניתפס למלאכותיות שטחית! הורונו חז"ל כי בהכנעה עצמה נוכל לרמות את עצמנו: יכול אדם לעמד בתפלה ולהכיר בנבראותו, אבל הוא שוכח כי הוא אדם. גם מלאך מכיר בנבראותו, אבל לב-בשר אין לו. ומהי הכרת הנבראות באמת? 'אמת כי אתה יוצרם ואתה יודע יצרם, כי הם בשר ודם'. אני, האדם בטבעי, עם מדותי הרעות ותאוותי המרובות, אשר יצרי ודמיונותי שולטים עלי, מעשי מבולבלים ומחשבותי רובן לרע — כך אני חי, ועם כל זאת אני מעמיד עצמי לפני בוראי, כי בכל זאת אני מחובר אליו ושרשי נשמתני מעורים בו ית'!. (מתוך עלי שור ח"א עמ' קפ ואילך)

דף ו

ז'שבאו עדים שהיא טמאה' — התוספות צדדו שכן הדין בעד אחד שהעיד לאחר ששתתה שהיא טמאה — נאסרת בתרומה, כי עד אחד לענין סוטה הרי הוא כשנים. ואולם הרמב"ם (סוטה ג, כג) פסק שעד אחד אינו אוסר, שהרי שתתה. וטעמו, כתב המשנה-למלך, לפי שאין נאמנות לעד אחד אלא לענין זה שלא נשקנה, וממילא היא אסורה ועומדת מחמת הקינוי והסתירה ומניעת ההשקאה, אבל לעד עצמו אין נאמנות לאסרה, הלכך לאחר שכבר נבדקה אין העד נאמן. [ואפילו מעיד שהיה עמו עד נוסף וראו שניהם שנטמאה, לשיטת הרמב"ם אינו נאמן, שאין לנו לפסול בדיקת המים אלא כששני עדים כשרים לפנינו (עפ"י חזון איש קלג, א)].

ואם תאמר, מאחר ועד אחד נאמן לאחר קינוי וסתירה בתורת ודאי [ולא רק לענין שלא נשקנה לכתחילה אלא נאמן להפקיע עיקר דין ההשקאה, כי אנו מקבלים שהיא זינתה ודאי], אם כן מה לי בא העד לאחר שתיה או קודם לכן, הלא הוברר בעדותו שהשקאה בטעות היתה וכמאן דליתה ואינה בודקת כלל? — יש לומר, הואיל ובעצם אין דבר שבערוה פחות משנים ואין העד נאמן לאסור את המותרת. רק בזמן שכבר חל איסור סוטה מחמת הקינוי והסתירה, במצב זה האמינה תורה את העד על טומאה, אבל לא כאשר האשה במצב של התר. ואפילו אם אומר העד שיש כאן איסור מחמת קינוי וסתירה אינו נאמן, מאחר ואינו מעיד על מצב נתון שהיא עומדת באיסור, הלכך לאחר ההשקאה אין מקבלים דברי העד, גם אם מעיד שאין זו השקאה. (עפ"י חידושי הגר"ח על הרמב"ם, הל' סוטה).

א. כע"ז כתב בשו"ת עונג יום טוב (קע), וכתב לחלוק על דברי המל"מ ונקט שהעד נאמן בעצם עדותו ולא רק כלפי מניעת ההשקאה. עוד בבאור הדברים ע' בקהלות יעקב — סוטה ב. וע"ע במובא להלן לא.

ב. בא העד לפני ההשקאה ועברו והשקוה — כתב האור-שמח (תרומות ח, טו) שנשאר באיסורה, כיון שההשקאה דמיקרא שלא כדין היתה. וכן נראה לפי הסבר הגר"ח הנ"ל, שהעד נאמן בתורת ודאי כל שנאסרה בקינוי וסתירה).

‘...ואנהר לן עיינין ממתניתין, דקתני ושבו לה עדים שהיא טמאה... אלא אי אמרת מים בודקין אותה, תיגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו’ — ואם תאמר כיצד אפשר לפוסלם, שמא בעלה בא עליה בדרך, וכיון שאינו מנוקה מעוון, אין המים בודקים את אשתו (כדלהלן כד)? יש לומר שמשמע לו שהמשנה מדברת בכל ענין, גם כשהשקה לאשתו אחרת והמים בדקה, שאם לא היה האיש מנוקה מעוון, לא היו בודקים [ואולם מרש"י משמע שאין המים בודקין את זו שבא עליה בלבד]. עוד יש לומר, הבעל שיודע בעצמו שנקי הוא מאותו עוון, הרי יודע שהם עדי שקר, ומותר לו להאכילה תרומה בינו לבין עצמו, כי כלפי דבר שמחזור אצלו לא עשתה תורה ספק כודאי. (עפ"י אור שמח — סוטה ג, כג).

וכבר הקשה כן הרא"ש בתוספותיו, ותירץ באופן אחר (וכן הוא בספר הישר לרבנו תם, תשובה כ): אין לתלות שבא עליה כדי להכשיר העדים, לא מיבעיא לדעת חכמים הסוברים שמוסרים לו עדים ללוותו, אלא אף לר' יהודה, בעלה נאמן לומר שלא בא עליה, כיון שבא להשקותה.

א. לא זכיתי להבין כיצד מבטלים עדות גמורה משום סברא זו [וע' בכתובות טז כג, שמשמע שיש אפשרות לבטל עדות עפ"י סברא מוכחת. ע"ש בקוב"ש. וצ"ע]. ואולי הכוונה שפסלו מדרבנן את העדים, כדי שלא יוציאו לעו על המים, כיון שכולי עלמא לא יתלו בעוון הבעל, אך עדיין קשה מה ההוכחה מן המשנה. וצ"ל לכאורה שסברא פשוטה היא שהתורה סמכה על בדיקת המים לגמרי, וגזרה שאין לנו לתלות בסיבה כלשהי שהמים לא בדקו. וצ"ע.

ב. האור—שמח הקשה קושיתו על הרמב"ם שכתב שאם באו עדים אחר ששתתה, תולים שאין הבעל נקי מעוון. ולכן אין תירוץ של הרא"ש מיישב, והוצרך לתירוץ אחר. וכן רמז להעיר על הרמב"ם מסוגיתנו, החזו"א — קלג, ב.

ג. מש"כ האור"ש שלא עשתה תורה ספק כודאי כלפי הבעל כשהדבר מבורר אצלו — אינו דומה למש"כ בעצמו (בריש הל' סוטה) שאשה שקינא לה בעלה ונסתרה אסורה בתרומה אפילו יודעת בעצמה שהיא טהורה, כי הסתירה עושה איסור בעצם ולא רק מחשש טמאה [ונראה שהלך לשיטתו בהלכות אישות כד, כד, ע"ש. וכן נקטו הגרע"א והחת"ס. ויש מצדדים בזה] — כי שונה כאן שלפי ידיעת הבעל המים בדקה והיא הותרה לפי דין התורה.

ד. יש לעיין כששתתה ולא ניוקה, והאיש שנסתר עמה אומר שטימאה — האם אסורה לו משום דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא. הנה לדברי הרמב"ם ודאי אסור, כי תולים שבעלה אינו מנוקה מעוון (וכן כתב המנחת-חינוך שסה, ט), אך להתורא"ש ור"ת הנ"ל יש לעיין, כיון שמניחים בודאות שהאיש מנוקה מעוון, הרי המים סותרים דבריו. ואף להרמב"ם יש להסתפק באופן שהמים בדקו את אשתו האחרת וכנ"ל. [וכל זה בהנחה שעד אחד במדינת הים היודע שהיא טמאה, המים בודקים אותה. וכשיטת הרמב"ם. ובדעת התוס' נחלקו האחרונים — ע' משל"מ; מנ"ח שסה, ל; אבני מלואים קעה ועוד. ושמא אף אם בעד אחד דעלמא אין המים בודקים, י"ל שבוועל שאני שאין נאמנותו אלא מדין שויא אנפשי, והרי לעולם הוא יודע. וע' מנ"ח שסה, ל].

ונראה שלדעת הסוברים דשויא אנפשי' וכו' יסודו מדין נדר — ודאי אסור. ואף לדעת החולקים י"ל שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו לפי דבריו, הגם שיוודעים אנו שהוא מותר. אך לכאורה אם הוא חוזר בו מדבריו אפשר שיהא מותר. וכן צידד במנחת חינוך (שסה, י) אף לדעת הרמב"ם. וצ"ע בכל זה).

‘זונה היא’ — ואסורה בתרומה מקרא דובת כהן כי תהיה לאיש זר, הוא בתרומת הקדשים לא תאכל. (עפ"י תוס' יבמות מד: ד"ה הכא. ואף לוי' ישראלית בכלל. ע' יבמות סח: וברש"י; רמב"ם תרומות ו, ז. וע"ע בשפת אמת כאן ובמשך חכמה — אמור כא, ט ד"ה את אביה).

(ע"ב) 'קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או עד שמתה היא' — הרי היא ככל הנמחות ותשרף' — הוא הדין אם מת או מתה משקדשה המנחה בכלי, ועדיין לא קמץ. אלא משום ששנה

בסיפא קרב הקומץ נאכלת, נקט רישא קידש הקומץ, שאעפ"י שכבר קרוב להקרבה, נשרפת ואינה נאכלת. (עפ"י תוס' כב: ד"ה אלו; רמב"ם סוטה ד, יד).

פרפראות

'אמר רב עמרם: הא מילתא אמר לן רב ששת ואנהר לן עיינין ממתניתין'... — בחמשה מקומות בתלמוד נמצא ביטוי זה, 'ואנהרינהו לעיינין' או 'ואנהר לן עיינין' (ואלו הן: כאן וביבמות לה. נו. נח: ב"ב נג), ובכולם מדובר על רב ששת. יתכן שתלמידו רמז כאן שאם כי היה הרב 'מאור עינים', האיר את עיני תלמידיו בהלכה.

'שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה' — נחלקו בירושלמי (ו,א) אם לגרוס 'מוצרות' — והכוונה לניפוץ צמר, או 'מוזרות' — שזרות פשתן. וכן פירשו רש"י רמב"ם ותוס' (כו.). יש מי שפרש שהוא כינוי לנשים פרוצות. גם בימי הביניים באירופה נחשבה טוויט נשים לאור הלבנה כדבר מגונה. (עיינים בדברי חז"ל ובלשונם (לר"ח ארנטרוי ז"ל), עמ' קכד).

דף ז

'תלמידי חכמים אין כולי עלמא לא... היינו טעמא, דידיעי לאתרוויי ביה' — שיודעים להתרות ולדבר עמו, ודבריהם מועילים יותר משאר בני אדם, ואפשר שלסתם בני אדם לא ישמע להם המותרה, כי יסבור שאינם יודעים. [ואולם פשוט שלדינא התראת שאר בני אדם שאינם ת"ח מועילה. וכוונת התוס' גבי התראה בעיני ת"ח' כנ"ל, שמועילה יותר]. (ע' אגרות משה יו"ד ח"א קנט)

'תניא רבי יהודה אומר: בעלה נאמן מקל וחומר... אמר להו קל וחומר ברישא ופרכוה, והדר אמר להו קרא' — יש להוכיח מכאן שאיסור יחוד מן התורה אינו אמור בחייבי כריתות בלבד אלא אף בחייבי לאוין [ואפשר שהוא הדין באיסור עשה. מנחת חינוך קפח, ג], כמו שפסקו הפרישה והבית-שמואל (כב) — שהרי למדו כאן מן הכתוב להתיר לבעל להתיחד עם אשתו שנסתרה, הגם שאינה אלא בלאו. ומשמע שללא ההתר, אסור הדבר מן התורה. (חזון איש אה"ע לד, ו, ובהגהות שבסוף ספר אבי עזרי — הל' איסורי ביאה. וכן רמז באחיעזר ח"א ט, א).

אולם יש סוברים שבחייבי לאוין אין איסור יחוד מדאורייתא (ע' קרית ספר — איסורי ביאה כב; פתחי תשובה אה"ע כב. וכ"כ המנחת-חינוך (קפח, ג) והאבי-עזרי (סוף הל' איסו"ב) בשיטת התוס', ודייק כן באבי"ע מדברי הרמב"ם, ובוה תירץ קושית הגרעק"א על התוס' כאן. וכן דייק באחיעזר (ח"א ט, א) מלשון הרמב"ם ועוד ראשונים, אם כי הקשה מהגמרא כנ"ל). ולפי אותה שיטה, כל הנידון בסוגיתנו אינו אלא לאחר שחכמים גזרו על יחוד פנויה, ואין זו רהיטת הסוגיא, כנ"ל.

ובספר בית ישי (עד) כתב ליישב את שיטתם עם סוגיתנו, שבאמת אין כאן יחוד מן הכתוב להתיר יחוד של הסוטה, אלא מפשט הפסוק והביא האיש את אשתו מפורש שמותר לו היחוד, ושוב אין לומר שחכמים אסרו זאת, וכמו שכתב הט"ו (יו"ד קיז ובכ"מ. וע' בהגהות רי"א חבר כאן. וע"ע בענין זה במובא בב"מ ע) שדבר המפורש בתורה להתר, אין חכמים אוסרים.